

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yirmeyah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5570 [1809/1810]

IT

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9844

לַמִּדְתִּי יִחִיר י' אֲהֵם עָלֶיךָ אֲלֵפִים לְרֹאשׁ הַלּוֹא חֲבָלִים יֵאָחֳזֶךָ
 כְּמוֹ אִשָּׁת לְדָה : (כב) וְכִי תֹאמְרִי בְלִבְכֶךָ כִּדְרִיעַ קָרָאֲנִי אֲלֵה
 בְּרֵב עֵינֶיךָ נִגְלוּ שׁוֹלֵיךְ נַחֲמֶסוּ עֵקֶבְךָ : (כג) הִיָּהֶפֶךְ פּוֹשֵׁי עוֹרוֹ
 וְנִמְרַח חֲבֵר בְּרִתּוֹ גַּם־אֲהֵם תּוֹכְלוּ לְהִיטִיב לְמַדֵּי הָרַע : (כד) וְאִפְיָצִים
 בְּקִשׁ עֹבֵר לְרוּחַ מִדְּבָר : (כה) זֶה גִּוְרֵלְךָ מִנְת־מִדֶּיךָ מֵאֵתִי נֶאֱמַר־
 יְהוָה אֲשֶׁר שָׁכַחְתָּ אוֹתִי וְתִבְטַחִי בְּשִׁקָּר : (כו) וְגַם־אֲנִי הִשְׁפַּתִּי
 שׁוֹלֵיךְ עַל־פְּנֵיךָ וְנִרְאָה קְלוֹנֶךָ : (כז) נֶאֱפִיךָ וּמִצֵּה לִוְיֹתֶיךָ זְמַת
 זְנוּתְךָ עַל־גְּבַעוֹת בְּשֹׁדֵה הָאֵתִי שְׁקֹנֶיךָ אוֹי לְךָ יְרוּשָׁלַם לֹא
 תִטְהַרִי אַחֲרֵי מָתִי עַד :

יָד (א) אֲשֶׁר הָיָה דְבַר יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ עַל־דְּבָרֵי הַבְּצֻרוֹת :
 (ב) אִבְרָה

ר ש י

את כל בית נכאחה (ישעיה ל"ט) : (כב) שולך . שיפולי הצנדים
 טי"ש חורלח"ש בלע"ז : Tes ourles (בל"אדיין זייס, וכן לועז הרב בעירובין
 ג'ו' ב') , כשנפשיטין את החשה דרך ציון מהפכין חניקה מלמטה למעלה :
 נחמסו עקבך . נגזרו דרכיך נחמסו כמו ויחמס כגן סוכו (חוכה ב') .
 עקבך טרני"ש בלע"ז , Jares פוס טאפפין כמו רחשית מ"ט י"ט , ש"ה
 ח' ה') , פסקו עובדי דרכים : (כג) כושי . שם אדם שחור וקורין מאהר
 בלע"ז : ונמר . ליחפר"ט בלע"ז : חבדבורותיו הנמר מנומר הוא והם החבדבורות
 טק"ש בלע"ז , (פלעקין) , כמו לעיל ב' כ"ב) , ואי אפשר שיפכו : הרע .
 כמו להרע : (כה) מנת מודך . הלק מדותיך מדה כנגד מדה : (בי) השפתי
 שולייך . גיליתי שיפולי צנדיך להפכם על פניך : (כז) מנהלותיך . כנהלת
 סוסים נואפים . אחרי מתי . תטהר עוד :

יָד (א) דברי הצנרות שיביא עליהם רעב ומנחם חזרו לשון מנצר כמו ומנצר
 משגב

ב א ו ר

שקונך ראיתי . או לך ירושלים לא תטהרי , לעולם . אחרי מתי עוד , אחר זמן מה
 תטהרי ? הלא הוכחתיך על ידי הנביאים ימים רבים , ואתה לא שנת מונתך . ופירש רד"ק
 כל ענין הנאף משל לעבודה זרה .

יָד (א) אשר , הקאפיטל בכללו ידבר מענין הצנרות העתידה לבא בארץ ישראל , ומתפלת
 הנביא בעד עמו , ומתשבת הקב"ה לנביא . אשר היה דברה' , כמו דברה' אשר
 פיה . על דברי הבצרות , על דבר החורב והיקרות * ומנאמה במשקל אחר , ובשנת
 בצורת , והוא לשון מניעה , כמו לא יבצר , לפי שהיקרות באה ממניעת הנשמים , ופה
 יאמר לשון רבים , בצורות , רונה לאמר יוקר המעות ויוקר הפירות , (זהו דרה
 כפולה

ירמיה יד

(כ) אכלה יהודה ושעריה אמללו קדרו לארץ וצוחת צ' ועירא
ירושלם עלתה : (ג) ואדיריהם שלחו צעוריהם צעיריהם קרי
למים באו על גבים לא מצאו מים שבו כליהם ריקם בשו והכלמו
וחפו ראשם : (ד) בעבור האדמה חתה פי לא היה גשם בארץ
בשו אכרים חפו ראשם : (ה) פי גם אילת פשרה ירדה ועיוב
פי לא היה דשא : (ו) ופראים עמדו על שפים שאפו רוח כתנים
כלו עיניהם כי אין עשב : (ז) אם עוגינו ענו בנו יהוה עשה למען
שמך כי רבו משוכתינו לך חטאנו : (ח) מקוה ישראל מושיעו

בעת

ר ש י

משגב חמותיך (ישעיה כ"ה) : (ב) ושעריה עריה וזוחת ירושלים
לעקת ירושלים כמו מרחש הרים ינחו (סס מ"ג) : (ג) על גבים צורו
מים משהתכנסין בהם : שבו כליהם ריקם שלח ירד מטר : (ד) אכרים
צובייר"ש בלע"ז (לא ידעתי לכוונתו, בד"ה צ' כ' לועז המפורש ארטור"א בלע"ז
Artore. צ"א (מלשון הטאליא, חקערס מוחן) והפו לשון כסוי : (ה) ילדה
ועוזב אה וולדה לבקש לה מרעה : (ו) על שפיים יבלי מים, ריזייר"ש
בלע"ז Riviers. בל"א (ריוויער"ס, פליסע, בעבע, כמו בתילים א'ג') :
(ז) ענו בנו העידו בנו עשה למען שמך עשה מה שתעשה עמו למען שם
גדול שינח לך שאתה מושל בכל ואנחנו עמוך ולחן מרשייתך לא נחה שהתן שם
נחונך לפסילים ומדרש אגדה למען שמך המשותף בשמינו : (ח) מקוה
תוחלת

מכלל יופי

יד (א) הבצרות האחד בלדה והוא מענין ועתה לא יצטר אהם מניעת הנשמים והעצק
וצאמרו הנצרות בלשון רבים ר"ל יוקר מעית ויוקר פירות : (ב) אכלה ענין
השחתה כמו אכל תירוש : קדרו ענין שפלות שהוא ג"כ ענין חסכה : וצוחת ירושלים עלתה
ענינו לעקה על הרעה הנאה על האדם ובא על דרך ותעל שועת העיר השמים ר"ל יושבי העיר
ישני ירושלים : (ג) ואדיריהם פירוט גדוליהם : צעורהם, כתיב והקרי ביו"ד ושניהם
ככונים במשקל השמות אף שהקרי יותר מבואר כי נמשא בעיר ביו"ד ולא כמכא בעור ביו"ד גבים
מפירות כמין בוחת ופרגס בור נובא : שבו כליהם, פירוט שבו עם כליהם או פירוט שבו על
הכלים כלומר על ידי משבוכן אפוד ירד בידו לבלתי באו הכלים : (ד) בעבור האדמה חתה
בעבור אדמה חתה : כי לא היה גשם, בא מלרע שלא כמנהגו כן לא היה דשא : אכרים
הקוראים שבדי השדות בקראו קן על שם השדות שנקראו כרים כר נרחב והאל"ף נוספת : (ה)
ועוזב בא המקור במקום עבר כאלו אמר ילדה ועזבה וכן והחיות רכא וסוב כאל אמר רבו
ושבו : (ו) שפים, מסר יו"ד הרבים מהטכתנו ופירושו המקימות הנבזים : שאפו רוח
היא ההרחה ומשיכת הא"ר אף ענין בליעה : (ז) אם עיננו, מסר יו"ד הרבים : ענו
גנו העידו גנו : (ח) מקוה, ענין הסגר והתחלת : נטהו פועל עומד : (ט) נדהם

ענינו

תרגום אשכנזי

ע

רע , ערגינג • (ב) יהודה טרויערט , אללעס שמאכטעט אין דען שטעדטען ,
 ענטשטעללט אונד צורערדע געבייגט ; ירושלים'ס געשרויא שטייגט היטמעלאן •
 (ג) פֿאַרנעהמע שיקקען געריןגערע נאך וואַססער אויס , דיוע קאַממען צום
 ברוננען , פֿינדען ניכט , אינד קעהרען מיט לעערען געפֿעסען צוריק , בעשעסט ,
 בלאַס אונד מיט פֿעהריללטעם הויפט • (ד) דען דער באַדען איזט פֿערלעצט עס
 האַט רֿאַנגע ניכטס גערענגעט ; דער געטיישטע אַקקערסמאַן פֿעהריללט זיין
 הויפט • (ה) זעלבסט דער צאַרטע רעהט ווירפֿט אויף דעם פֿעלדע , אונד פֿעהר
 לעסט זיינע יונגען , אויס מאַנגעל אָן גרין • (ו) וואַלדעזעל שטעהן אויף דען אַנג
 העהן , שנויכען נאך ווינד , דען שלאַנגען גלייך , האַרדען פֿאַרגעבענס , דען עס
 גיכט קיין גראַז • (ז) הערד ! ווען אונזרע זינדען ווידער אונס צייגען , זאָ הילף
 אינס דיתעס נאַמענס וויללען ! (וואַהר אויטס) אונזרע אויסשוויפֿונגען זינד
 גראַס , צו דיר האַבען וויר געווינדגט • (ח) האַפֿפֿונג ישראל'ס ! אָ רוא , דער
 דוא

ב א ו ר

כפולה , כי דרך העולם להיות כסף הרבה נמכא , אס יוקרו הפירות) , ויהי דברה' אף
 ורמיה קודם שנת הרעב , ואמר לי נכנאזה שעתידה להיות (רד"ק) • (ב) אבלה , לאן
 השתתה , כמו אבל תירוש (הכ"ל) • וינתן תרגום אמתאנלודבית יהודה , וכן תרגומתי
 שעריה , יושבי שעריה , הם הזקנים , אימללו , כמו שאמר זקנים משער שנתו (רד"ק) •
 ורש"י פירש שעריה , עריה , וכן מבאטו הרבה במקרא לזן שער , נספל על כל העיר • קדרו ,
 השערים , על דרך משל , או פירש יושבי שערים ; ועיניו התקדרו פניהם מזרה , ואסו לארץ
 וצוחה , ובעקת ירושלים עלתה לי השוממה • (ג) ואדיריהם , הגדולים שלקו את הקטנים
 לראות אס ימלאו מים , והמה נלאו אל הגבים , הם הנורות שהמים מתכנסין בתוכו , ולא
 מלאו מים , ושנו עם כלים רקים , נבזה וכלימה ומפוי ראש • כליהם , עם כליהם , או
 פירושו שהכלי' שנו ריקס ביד הנגלזי , ובזוזה כלמי וכו' מוס' על בעוריה' • (ד) בעבור ,
 מוסיק על סף הפסיק שלפניו , לא מלאו מים , בעבור שהאדמה חת הזכנרה מיובש וחורב ,
 כי לא היה גשם • או נמשך למוק פסוק הזה , בעבור האדמה חתה , לכן נמו אכרים , הם
 עובדי האדמה , ובזה היה להם שלא בזה תחלתם מורע הסדה אשר זרעו , כמו שאמר (איוב
 ו' כ"א) נמו כי נטח באי עדיה ויחפרו • (ה) כי גם , אפילו האילת שהיא בעלת רחמים
 בטבע , עתה כשתלד תעזוב את ילדיה נשדה , ואינה מושט עליהם , יתלך להחיות את נפשה ,
 וזה ממסור המרעה , כי אף דאש בארץ • ועזוב , מקור במקום עתיד , והוא מקרא קצר
 תעזוב ילדיה • (ו) ופראים , הם חמורי הנר (ווילדע עזעל) , והיא הבהמה הרגילה
 לגלות ראשן משי נים מים במקום ניה ומדבר , ואס היא לא תמכא אף זים מים נמכא • על
 שפיים , הם מקומות הנבזים , שס יעלו לבקש מרעה , אך לא ימלאו מאומה , ואין להם
 אלא שאיפת רוח , כתנים , הפערים פיהם תמיד לשאוף רוח • ואף על פי שזה גם סגולת
 הפרח , כאמור למעלה (ב' כ"ד) כרה למוד מדבר באות נפשה שאפה רוח ? בכל זה סמך
 פה הסגולה הזאת לתנים , לפי שעיקר האאיפה היא בתנים (רד"ק) • כלו עיניהם , מיתל ,
 כי אין עשב • ועבין כליון עינים ידוע , משל למכית וכופה זמן רב אשר דברמה ואינו משינו •
 (ז) אם וכו' , הנביא מתפלל על צרת ישראל , ואמר אף אס עונינו ענו , יעידו כנדרנו על
 כן בזה עלינו עזירת גשמים הזאת , אשר איכנה בשאר ארצות , בכל זאת ה' עשה למען שמך ,
 הנקרא עלינו , שאנחנו נקראים עם ה' , לכן סלת לנו והושיענו מצרותינו • כי , אף גם כי
 רבו משונותינו , ולך חשאתו , הלח דרכך לסלות • (ח) מקוה ישראל , תקית ישראל ,
 הוסיף הנביא להתפלל , ואמר : אתה תקות ישראל , הרגיל להושיעם בעת צרה , למה תהיה
 עתה כגר בארץ , דנדה תורה כלשון נבי אדם , כלומר כמו גר הנר בארץ נכריה , ודעקו
 לשון

תרגום אשכנזי

דוא איהם אין יעדער נאָטה בייאשטעהסט, וואָרום צייגסט דואַ דוּך אַיצט איינעם
פֿרעמדלינגע, יא, איינעם וואַנדרער גלייך, דער נור איבער נאָכט איינקעהרט?
(ט) וואָרום שיינסט דואַ גלייך איינעם בעטייבטען, איינעם העלרען, דער ניכט
העלפֿען קאָן? דואַ ביסט יא אונטער אונס, עוויגער! נאָך דיינעם נאָחמען ווערדען
וויר גענאָנט, אַ, פֿערלאַס אונס ניכט! —

(י) זא, זא האָטס דער עוויגע איבער דיועם פֿאַלן בעשלאַסען! זא ליכטען זיא
איינסט דאָו הערוםשטרייפֿען, איהרע פֿיסע דאָסטעטען ניכט. — דער הער
איזט איהנען ניכט האַלד, דרום דענקט ער איהנען איהרע זינדען, אַהנדעט איה
רע פֿערגעהונגען.

(יא) דער עוויגע שפראַך צו מיר: פֿלעהע ניכט פֿיר דאָו וואַהל דיועם פֿאַלקעס.
(יב) שטעללען זיא פֿאַסטטאָגע אָן, איך קעהרע מיך ניכט אָן איהרגעשרייא;
ברינגען זיא גאַנצע אונד שפייזע אַפֿפֿער, איך אָכטע זיא ניכט, דורך שווערט,
הונגערסנאָטה אונד פעסט ווילל איך זיא אויפֿרייבען. (יג) איך אַנטוואָרטעטע:
אַהער! אַ עוויגער! דיא פֿראַפֿעהעטען האָבען איהנען יא געווייזאָנעט: איהר
ווערדעט קיינען קריג זעהן, הונגערסנאָטה ווירד אייך ניכט טרעפֿען; איך שענקע
דיועם אַרטע פֿילמעהר איינען דויערהאַפֿטען פֿרידען. (יד) דאָ ערווידערטען
מיר דער עוויגע: אונוואַהרהייטען האָבען דיא פֿראַפֿעהעטען אין מיינעם נאָהמען
פֿערקינדעט. איך

ב א ו ר

לשוב ממנה, אינו חושש במקרה הארץ אם יהיה בה, ובארח נשה ללון, אך לינה אחת או
שנים, וזה פחות מרג, שחינו דואג כלל על פגיעת המקום, כן כניכול ב"ה אינו משגיח על
גרת ארץ ישראל. ויונתן בן עוזיאל רנה להרחיק תחרי יחוסים האלה מהשם ב"ה, ותרגם
אותם על ישראל, למה יחול דונך עלגא ולחנכו כחותבין בארעא וכו', אך אין המקרא מתישב
היטב בזה. (ט) נדהם, רבו המפרשים בזו המלה. ולפי דעת כלם, וכמו שהענין מוכיח
עליו, הוא כמו נבהל, כאיש אשר מפחד ובהלת פתאום ישתאה ויאחד לב, ולא ידע מה
לעשות, ולא יעשה מאומה. ואבי רד"ק מפרש אותו משון ערבי, בה נקרא מכוסה לב אחולי,
מדהום. ואפשר שנתחלפו האותיות, והוא כמו נדמה, כן נראה ליעקר. ואחה, הלא
אחה נקרבנו, ותראה נרותינו, ושמד עלינו נקרא, אחה אלהי ישראל, מושיענו ונואלו,
לכן אל תניחנו ואל תעזבונו. (י) בה אמר וכו'. לא מאכנו ידינו ורגלינו בפירושי המפרשים
בפסק הזה, כי הם יפרשוהו על הגלות, והנביא היה מתפלל על גרת הרעב. וגם דברי
הרד"ק, אשר הרגיש בקושי הזה, דחוקים הם וליגם עולים יפה. ונראה לי הנעיר בנעירים,
שכל הפסוק הזה הוא קיפת הנביא, ואמר: בה אמר ה' לעם הזה: רוצה לומר ככה חשב
וגזר עליהם. שיעזבו ויכוו ברעב. כן אהבו לנוע, ככה נגזר עליהם שיהיו תואבים לנוע,
ללכת נע ונד לבקש אכל לנו להחיות נפשם, ואמר אהבו עבר במקום ביטני, כדרכי לרוב
בלשון הנביאים. או שהוא עבר ממש, ואמר, כן אהבו מתחלה לנוע בארצות אחרות
להתערב עם הגוים, כאשר ינוע עתה לבקש מחיתם. רגליהם לא חשבו, לא יכלו לנוח
במקום אחד, אך גרויכים ליסע ממקום למקום לבקש טרף לכל ימותו ברעב, וכן אמר למטה
(פסוק י"ט): והנה תחלו ירעב כי נס נביא גם כהן ספרו אל ארץ וכו'. וה' לא רצם,
הוא ענין נפני עמו, יען כי לא רנה ה' צמעיהם, לכן זכור עונם, ויענישם ברעב ובטורת.
הפסוק אזה הוא מאמר הפסק בין תפלת ירמיה לתשובת הקב"ה. ועפי ידי התורני הזכס
השלים

בעת
ההיא
ישמ
אהב
ויפק
היה
למנה
(יג)
חרב
(יד)
תחל
מידע
כבודך
שגח
השלים
הפסוק
ה' וש
בקרבו
להס
הזה
להס
ויוסי
ניא
הקב"
כשיני
בל"א
שווא
מעט
איהר
אהר
לאחמ
ש

בַּעַת צָרָה לָמָּה תִּהְיֶה כְּגֹר בְּאַרְצָךְ וּבְאֶרֶץ נִטְוָה לְלוֹן : (ט) לָמָּה
 תִּהְיֶה כְּאִישׁ נִדְרָם כְּגִבּוֹר לֹא יוּכַל לְהוֹשִׁיעַ וְאַתָּה בְּקִרְבָּנוּ יִהְיֶה
 וְיִשְׁמַךְ עָלֵינוּ נִקְרָא אֱלֹהֵינוּ : (י) כֹּה אָמַר יְהוָה לְעַם הַזֶּה כִּן
 אֶחָבוּ לָנוּע רַגְלֵיהֶם לֹא חָשְׁכוּ וַיִּהְיֶה לֹא רָצַם עִתָּה יִפְרֵעוּנָם
 וַיִּפְקֹד חַטָּאתָם : (יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֵל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעַם
 הַזֶּה לְטוֹבָה : (יב) כִּי יִצְמֹו אֲנִי שִׁמְעֵ אֶל־רִנָּתָם וְכִי יַעֲלוּ עֲלֵיהֶם
 וּמִנְחָה אֲנִי רָצַם כִּי בַחֲרֵב וּבְרָעַב וּבְדַבָּר אֲנִכִּי מְכַלָּה אוֹתָם :
 (יג) וַאֲמַר אֶתְהִי אֲדָנִי יְהוָה תִּגְהַ הַנְּבִיאִים אֲמָרִים לָהֶם לֹא תִרְאוּ
 חֲרִיב וְרָעַב לֹא יִהְיֶה לָכֶם כִּי־שָׁלוֹם אָמַת אֶתֶן לָכֶם בְּמִקּוֹם הַזֶּה :
 (יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שְׁקֹר הַנְּבִיאִים גְּבָאִים בְּשִׁמְיִ לֹא שְׁלַחְתִּים

ולא

ר ש י

תוחלת : (ט) נדהס • דקרו"ן זלע"ז Recrue (רוקרו"י, אנגעמאטט,
 מידע) מוסך ידו מן הנוחמה וי"ח רקריאכ"ן : וסמך עלינו נקרא • לפיכך אין
 כבודך בכך : תניחנו • פירש כמו תעזבו : (י) כן אהבו לנוע • כן כמה
 שגזרתו עליהם גולה אהבו שם להיות גולים לעבוד עבודת חלילים החזקות :
 (יד) וליל

ב א ו ר

השם כהור"ר אליעזר ש"י מנית קאצענעללענבאגען שמעתי פירוש אחר נחמד על זה
 הפסוק, והוא: הנה בפסוק אלפניו התפלל הנביא אל ה' בשם ישראל ואמר: ואתה בקרבנו
 ה' ושמך עלינו נקרא, וזוה הודיע, שישראל התפארו שהם נקראים עם ה', ושהשכיב' שורה
 בקרבם, וכדמה כאלו נתנו לב לשונ מדרכיהם הרעים ולהתדבק באל ב"ה, למען יוסיף להיות
 להם לאלהים. לכן כה אמר ה' לעם הזה, כן אהבו לנוע, רוצה לומר הנה כן דרך העם
 הזה לאהוב לנוע, כלומר כבוד קנה במים כן נוע תנוע דעתם ומחשבתם, היום נעת זר
 להם יתפארו כי הם עם ה' ומנקאים אהבתו, ומחר כאשר ארפה את ידי מהם, יכנידו לבם
 ויוסיפו לחטוא. רגליהם לא חשבו, אין להם עמידה נאמנה וקיימת (ובל"א זיא האלטען
 גיא איינען פֿעסטען פֿום), פעם יאמרו כה ופעם כה. וה' לא רצם, לא יספך עוד
 הקב"ה בהבטחתם לשון, כאמר בפסוק הסמוך, כי יצמו אינני שומע א רנתם וכו'. עתה •
 כשיגיע זמן פורענותם, יזכור עונם ויפקוד חטאתם, ולא יסוה עוד אל דבריהם ויתורגם
 זל"א (זא שפריכט דער עוויגע פֿאן ריועם פֿאלקע : זיהע ! זא ליבען זיא דאז
 שוואנקענדע, אונבעשטענדיגקייט איזט איהנען אייגען. אבער דער הערר אב"ג
 טעט ניכט אויף איהרע ווארטע, יעצט דענקט ער נור איהרע זינדע, שטראַפֿט
 איהרע פֿערגעהונגען.) (יא) לטובה, אל תתפלל בעד טינת ישראל. (יב) ואמר
 אהה וכו', הנביא התנבל את ישראל, ואמר: מה יוכלו לעשות אם הנביאים מטעים אותם,
 לאמר להם לא תראו חרב וכו', שלום אמת, שלום נאמן וקיים, ומדוע יעונאו המה. (יד)
 טו, טז) ויאמר וכו', והשיב לו הקב"ה, הנביאים כנאו להם שקר שטות ורמיה, לא

אל חתיש

ירמיה יד

ולא צויהים ולא דברתי אליהם חזון שקר וקסם ואלול ואיל קרי
 ותרמות ותרמית קרי לבם המרה מתנבאים לכם : (טו) לבן כהן
 אמר יהוה על הנביאים הנבאים בשמי ואני לא שלחתיים והמה
 אמרים חרב ורעב לא יהיה בארץ הזאת בחרב וברעב יתמו
 הנביאים ההמה : (טז) והעם אשר המה נבאים להם יהיו
 משלכים בחוצות ירושלם מפני הרעב והחרב ואין מקבר להמה
 המה נשיהם ובניהם ובנותיהם ושפכתי עליהם את רעחם :
 (יז) ואמרת אליהם ארתי הקבר הזה חרדנה עיני דמעה רילה
 ויומם ואל תרמינה כי שבר גדול נשברה בהולת בהעמי מפה
 נחלה מאד : (יח) אבציאתי השדה והנה חללי חרב ואם באתי
 העיר והנה החלואי רעב כי גם נביא גם כהן סחרו אל ארץ ולא
 ידעו : (יט) המאם מאסת את יהודה אם בציון געלה נפשך
 מדוע הכיתנו ואין לנו מרפא קוה לשלום ואין טוב ולעת מרפא
 והנה בעתה : (כ) ידענו יהוה רשענו עון אבותינו כיתאנו לך :
 (כא) אל

ר ש י

(יד) ואלול • לשון דבר שאינו : (יז) נחלה מאד • לשון חולי : (יח) סחרו •
 סבבו לנקש הכלה : אל חרץ ולא ידעו • אל חרץ חחרת ולא היו יודעין צדע
 הנס : (יט) חס בציון געלה נפשך • על מנת שלא לשזב עליה כי חס דעתך
 לשזב

ב א ו ר

שלחתי לא צויתים ולא דברתי להם מאומה, לכן אעגסם ואוסרם בדבר אשר זדו, הם אמרו
 לא יהיה חרב ורעב, והם יתמו בחרב וברעב. וגם העם השכלים השומעים לנביאי השקר,
 לעבור מנותי ולבלתי ירא מחרון אפי, ימותו בחרב וברעב, ויהיו מושלכים בחוכות וכו'.
 ואל יאמרו השואל לאמר : איכה ידע העם, אם הדבר אשר נבאו הנביאים חמת, אם לאו?
 ולמה יעונשו המאמינים בהם? תשובה לדבר כמנא בתורה (דברים י"ח, כ"א, כ"ב),
 ואומר (שם, י"ב, א'—ה') כי יקום בקרבך נביא וכו', ונא האות והמופת אשר דבר
 אליך, לאמר כלכה אחרי אלהים אחרים וכו', לא תשמע אל דברי הנביא ההוא וכו', אחרי
 ה' אלהיכם תלכו ואותו תיראו ואת מנותיו תשמרו וכו'. קסם, כתב הרמב"ם ז"ל, כי יש
 אנשים שישפע עליהם הכח השכלי בכח המדמה, עד שידברו עתידות ויחלמו חלומות נדוקות,
 ונזה הכת היו נביאי הנעל, ומפני זה היו מאמינים בהם, ויקרא זה קסם, ויקרא בעליו
 קוסם (פאנאטיקוס, שווערמער). ויש מפרשים כי הז' נכוכבים יקרא
 קוסם (אסטראלוגוס, שטערן דיטלער). ואילול, לשון אל, דבר
 שאינו

איך האבע זיא ניכט געוואנדט, איהנען ניכטט אויפגעטראגען, ניכטס מיט איהנען
 געשפראכען, פאלשע געזיכטע, שווערמערייא אונד טרוג ווייזאגטען זיא דעם פאל-
 קע. (טו) דרום — זא שפריכט דער עוויגע פאן דען פראפהעטען — וויל זיא
 אין מיינעם נאמהען געווייזאגעט, דא איך זיא גאר ניכט געזענדעט האבע; וויל
 זיא זאגטען: קריגעסשווערט אונד הונגערסנאטה ווערדען אין דיזעם לאנדע ניכט
 זיין, זא זאללען דיא פראפהעטען זעלבסט דורך שווערט אונד הונגער אומקאממען.
 (טז) אויך דאז פאלק, דעם זיא געווייזאגט האבען, זאלל אין ירושלים שטרא-
 סען, פאן הונגער אונד שווערט אויפגעריבען, הינגעשטרעקט ליגען; נימאנד
 ווירד ווערער זיא נאך איהרע ווייכער זעהנע אונד טעכטער צו גראבע ברינגען: זא
 ווילל איך דיא שטראפע איהרעס לאסטערס איכער זיא אויסגיסען! (יז) זאגע
 איהנען אויך פאלגענדע ווארטע: נאכט אונד טאג פליסען אונאויפהערליך טהרע-
 זען אויס מיינען (דעם פראפהעטען) אויגען; דען איין גראסעם אונגליק האט דיא
 זונגפרייליכע טאכטער מיינעם פאלקס, איין אנהיילבארער שלאג זיא געטראפפען.
 (יח) קאממע איך אויפס פערל הינויס, פינדע איך ערשלאגע, געהע איך נאך
 דער שטאט, זעהע איך פעהרונגערטע; פראעהעט זא וואהל אלס פריסטער שטריי-
 פען אים לאנדע אומהער, וויסען ווערער אויס נאך איין.

(יט) פערוויירפסט דוא דען יהודה גאנץ? עקעלט דייך ציין זא זעהר אן? ווארום
 האסט דוא אונס געשלאגען אהנע היילונג? ווארום האפפען וויר אויף פרידען,
 אונד ניכטס גוטעס קעממען? אויף גענעזונג, אונד שרעקניסע ערפאלגען?
 (כ) וויר קענגען, הערר! אונזרע פרעפעל, קענגען אונזרער פעטער זידען,
 וויסען

ב א ו ר

איני, רק אפס ותוהו: וחרמית לבם, ורמיית לבם, שהיו מרמים את העם לנצר
 עליהם טובות, ופתו איתם לבל יפחדו מפחד העתידות אשר נכח עליהם ירמיה. ובניהם
 ובנותיהם, הקטנים, בעוכש אבותיהם, כי כן הוא המשפט מאת האל יתברך, שהוא אל
 אמונה ואין עול (רד"ק). ואין להתפלל על זה, כי מי יביט בסתרי חכמתו הגדולה? כן
 יעשה זאת מרחמים על הילדים הקטנים, אשר נעשו יתומים ועזובים בנות אבותם ומשפחתם,
 ויבחר מותם מחייהם. ואמרת, אמר אליהם זה הדבר, שאתה הכניא בוכה ומנטער על
 שברם, אשר חמה רואה להם בכנואה, חולי יכנעו לבם ויחזרו בתשובה, ולדעת ידידי ר'
 אליעזר הכ"ל יהיה מאמר: ואמרת אליהם את הדבר הזה, מוסיף על הכנואה שלפניו,
 ומאמר חרדנה עיני וכו', הוא התחלת ענין אחר, והוא קינת הכניא. בחולת בה עמי,
 כבתולה אשר לא ידעה איש כן היה נדמה עמי אשר לא כלכד חרבו עד הנה, ועתה הוא הולך
 צנולה (מרד"ק). וכן יאמר עוד היום על מבכר שלא כלכד מעולם, שהיא בתולה: מכה
 צחלה, מכה קשה, מלאה יסורים וסולי. (יח) סחרו, סבבו אל ארצות אחרות לנקש
 הצלה מחרב ומרעב. (יט) המאם, חזר הכניא להתפלל עוד, אף על פי שאמר לו האל,
 אל תתפלל בעד העם הזה, על מקנת העם שנ להתפלל (רד"ק), ומנקש על יהודה ויושבי
 ציון, ואמר: המאם מאסת את יהודה, ונעלת בנין, ואין דעתך לשוב אליהם עוד? כי
 אם היה דעתך לשוב, מדוע הכיתני, במכת רעב, ואין מרפא, כי אין מטר וימות הכל
 צרעב? קוה, מדוע נקוה לאלים ואין טוב, נקוה לעת מרפא והנה בעתה? קוה, מקור
 (כ) ידענו, הן אמנם ידענו ומתודים אנחנו, כי ראענו, ידענו גם כן עין אבותינו.

תרגום אשכנזי

וויססען, דאָס וויר אַפֿט פֿעהלען. (כא) דאָך, אום דיינעם נאָהמענס וויללען,
צירנע ניכט, עיטווייהע ניכט דיינען עהרען - טהראָן; וויא אײנגעדענק דיינעם
בינדעס מיט אונס, אונד בריך איהן ניכט! (כב) קאן דער היידען טאַנד רענגען
לאַססען? (אַהנערדיך) דער היממעל שפּרייאַרעגען געבען? דוא ביסט יאָ דער
עוויגע, אונזער גאָטט, אויף דיק טרויען וויר; נור דוא האַסט אַללעס דיס
געטהאָן. —

טו (א) אַבער דער עוויגע שפּראַך צו מיר: שטינדע אײך משה אונד שמואל
בעטענר פֿאַר מיר, וָאָ קאָן אײך דאָך דיוועס פֿאַלקע ניכט גינסטיג ווין? שאַפֿט
פֿעסס מיר וועג פֿאַן מיינעם אַנגעױכט! (ב) פֿראַגען זיא דיק: וואָהין זאָללען
וויר געהן? זא אַנטוואַרטע: ציר פּעסט! ווער צור פּעסט; צום קריגע! ווער צום
קריגע! צום הונגערסטאָד! ווער צום הונגערסטאָד; צור געפֿאַנגענשאַפֿט! ווער
צור געפֿאַנגענשאַפֿט בעשטימטט אױט? (ג) פֿיר גאַטטונגען פֿאַן שטראַפֿען ווילל
אײך איבער זיא פֿערהענגען, שפּריכט דער עוויגע; דאַזשווערט, נירער צו מענט
זעלן; הונדע, דוא לייכען אומהער צו שלעפּפען; פֿענעל אונד רויבטהורע, זיא
צו

ב א ו ר

הס הדינות, וכיחטאני לך, הם האגנות, בכל זאת אל תנאן עלינו, עשה זאת למען שמך,
ואל תנבל, אל תבוה כסא כבודך, זה בית המקדש. ורד"ק פירש תנבל כמו תנפל בחליף
בומ"ק: זכר, זכור ברית אבות, ואל תפר הכרית אשר שמת אחנו, ותן לנו נשם וטל!
(כב) היש בהבלי גוים, היש כח וממש בהבלי חלילי הגוים להגאים, להוריד נשם? ואם
השמים יתנו מבלעדך רבנים? כי אף אם ירד הגשם והשלג מן השמים, אך בראשיתך הוא,
וברבינך תוכל לעזור את השמים ויהיו כרוז. הלא אחה ה' אלהינו, אלהי ישראל גואלו
ומושיעו, ולך נקוה בעת צרה. כי אחה לברך עשית את כל אלה בידך הכח והממשלה לעשות
הכל, ומפיד תנא הרעות והטוב, לכן מתפללים אכחטו לפניך. עד כה תפלת הכנ"ח.

טו (א) ויאמר וכו', לקאפיטל הזה ארבע מתלקות, מראשיתו עד פסוק ו' ד' היא
תפלת הקנ"ח לתפלת הכנ"ח בעד ישראל, מאתו לשמוע אל הרכה ואל התפלה, תפלת
קשה לישראל ולירושלים: מן יו"ד עד י"ב יתרגם הכנ"ח על מקורותיו, בהיותו שנוא ומורדף
מהעם בעבור תוכחותיו, והקנ"ח משיבו תנחומים, מן י"ב עד ט"ו נבואה על אבדן ישראל,
וסי' ו' וזכריתו ביד מלך בבל. מן ט"ו עד סוף הקאפיטל יוסיף הכנ"ח להתרגם על צרותיו,
והקנ"ח משיבו תוכחה ונחמה. אם יעמוד, אף אם יעמוד משה ושמואל, שהם גדולים
ומך, לפני, בתפלה, אין נפשי, אין לי רצון וחסן לעם הזה, נפשי, רכיוני, כמו
אלתתנני בנפש צרי. וזכר משה ושמואל, שהיו לויים וכנ"חיים, והגדול שבכנ"חיים אחר משה
רבינו היה שמואל, וכן אמר: משה ואהרן נבדו ושמואל נקורא שמו, ונאמר: כי נאמן
שמואל לכנ"ח לה' וכו' (רד"ק). לכן אל תתפלל אתה בעדס, שגור אותם מעל פני לבל
יבואו רמים חצרי, ויכאו. (ב) אשר למות, מיתת דבר, ואמר אשר היכן למיתת דבר,
ילך למיתת דבר, ואשר הוכן לחרב ילך לחרב וכו'. ואמר רז"ל כל המאוסר בפסוק זה קשה
מחבירו, חרב קשה ממות, איבעית אימא סנרא, האי קא מכוול והאי לא מכוול, ואיבעית
אימא קרא, יקר בעיני ה' המותה לחסידיו, רעב קשה מחרב, סנרא, האי קא מנטער
והאי לא מנטער, קרא, טובים הם חללי חרב מחללי רעב, שני קשה מכולם, כלהו איתכחו
ציה. (ג) ארבע משפחות, חרבעה מיני עונאים. לסחוב, לגרר, כירך הכלבים
שגוררים הנבלה באלים, והוא צוין גדול למת' לאכול ולהשחית, העופות אכלם והנהמות
ישחיתו אף מה שלא אכלו, וזה ארבע משפחות, הדיגה, סחינה, אכילה, האחתה'
(ד) לוועה

ירמיה יד טו עג

(כא) אל הנאין למען שמך אל הנבל כפא כבודך זכר אל הפר
בריתך אתנו : (כב) היש בהכלי הגוים מגשימים ואם השמים
יתנו רביבים הלא אתה הוא יהוה אלהינו ונקודה לך כי אתה
עשית את כל אלה :

טו (א) ויאמר יהוה אלי אם יעמוד משה וישמואר לפני אין נפשי
אל העם הזה שלח מעל פני ויצאו : (ב) והיה כי יאמרו אליך
אנא בצא ואמרת אליהם כה אמר יהוה אשר למות ואשר
לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי : (ג) ופקדתי
עליהם ארבע משפחות נאם יהוה את החרב להרג ואת הכלבים
לסחב ואת עוף השמים ואת בהמת הארץ לאכל ולהשחית :
(ד) ונתחיתם

ר ש י

לשון מדוע הכיתה צאין מרפא : (כא) למען שמך • שנקרא רחום • כסא
כבודך • בית המקדש ומדרש אגדה ישראל החקוקים ככסא כבודך : (כב) ואם
השמים יתנו רביבים • מאליהם אם לא על פיך בתמים כל תמיהא הכפולה
הראשונה זה"א והשניים צאם כגון הזמננים אם בזמנרים, מדבר י"ג הטובה
היא אם רעה (שם) המאם מאסת אם צנין געלה נפשך (כאן) אף כאן היא
בהכלי הגוים ואם השמים :

טו (א) משה ושמואל • שניהם נזקקו לבקש רחמים על ישראל ומתחלה
החזירו למוטב ואחר כך התפללו עליהם ולא עלה בלבם להשיב אפי עד
שהחזירו למוטב • משה שימו איש חרבו וגומר (שמות ל"ב) ויזר על פני המים
וגו' (שם) ואחר כך עלה אל ה' אולי חכפרה : שמואל • במצפה ויסירו בני
ישראל את הצעלים (שמואל ז') ואחר כך קצו את כל ישראל המצפתה ואתפלל
עליכם (שם) אתה אינך יכול להשיבם חלי לכך אל תתפלל עליהם : נפשי •
רעני : (ב) אשר למות וגו' • כל המאוחר בפסוק קשה מחזירו חרב קשה
ממות מיתת חרב מכולת ומיתה של מטתו אינה מנוולת וכן הוא אומר (תלים
ק"ו) יקר בעיני ה' המותה לחסידיו רעב קשה מחרב שזה מצטער וזה אינו
מצטער וכן הוא אומר טובים היו חללי חרב מחללי רעב שבי כולו איתנהו בגוה :
(ג) ופקדתי • לשון מינוי ופקידות • לסחוב • לגרר וכן אם לא יסחבום
(לקמן מ"ט) : (ד) לזעום • מגזרת לא קס ולא זע (מגינה ה') וכמו גאווה